

Expresivitatea nivelurilor limbii în limbajul rugăciunii

Prof. Drd. Raluca DRĂGHICESCU

Expresivitatea rugăciunilor ortodoxe dispune de resurse bogate și variate, ce se pot remarca la toate nivelurile limbajului și care se bazează pe caracteristicile specifice ale acestui tip de discurs. Cercetările de până acum nu au evidențiat încă îndeajuns potențialul expresiv al textelor liturgice ortodoxe și nici nu au realizat o analiză comparativă a acestora, în paralel cu textele poetice neliturgice, cu caracter religios.

a) Nivelul fonetic

În ansamblul analizei noastre, fenomenele fonetice reprezintă nivelul la care resimțim un oarecare dezavantaj, prin faptul că numeroase texte aparținând cultului liturgic actual reprezintă traduceri din imnografia bizantină. În ciuda acestui fapt, se pot pune în evidență, totuși, câteva fenomene demne de luat în considerare.

Observăm, astfel, în rugăciunile cultului nostru ortodox, o alternanță între folosirea abundentă și accentuarea vocalelor închise și a celor deschise, în relație directă cu semnificația și caracterul rugăciunii.

Să luăm, de exemplu, ecfonismul¹ ce reprezintă cuvintele Mântuitorului:

*Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu, Care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor*².

Observăm că începutul rugăciunii este marcat de alăturarea vocalelor închise *u*, *î*, și *i* cu cea deschisă *a*, aceasta din urmă, exprimând bucuria de a putea gusta Trupul Domnului, fiind încadrată de cele care sugerează încă teama, regretul pentru greșelile care nu ne permit să ne apropiem cu inima deplin liniștită de Tainele lui Hristos. Urmează apoi o succesiune vocalică în care se accentuează *u* și *î*, căci atunci când rostim „Trupul Meu (...) se frânge” nu putem să nu fim cuprinși de durere pentru suferințele Mântuitorului, a căror cauză sunt și păcatele noastre. În

¹ Fragment din *Anafora* (rugăciunea Sfintei Jertfe) care se citește cu voce tare.

² *Liturghier*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1967, p. 144.

final, însă, ni se amintește că prin Sfintele Taine am primit iertarea păcatelor, și accentuarea vocalei *a* face să lumineze pacea în sufletele noastre.

În ecfonismul pentru ultima aducere a Darurilor înainte de sfințire:

*Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem de toate și pentru toate*³.

accentul cade pe vocala *a*, care domină întreaga rugăciune, ce este, de fapt, aducere de slavă lui Dumnezeu și, prin urmare, deschidere totală către Acesta.

Tot vocala *a* este dominantă și în rugăciunea de slavă de după împărtășirea credincioșilor, împreună cu *i*, care imprimă vioiciune cântării, sugerând bucuria împărtășirii cu Domnul:

*Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi*⁴.

O rugăciune de pocăință, așa cum este *Psalmul 50* de pildă, va accentua preponderent vocale închise, *u, î, i, ă*, pentru că sufletul este cuprins de durere și întristare pentru păcatele sale.

(...) Ție unuia am greșit și rău înaintea Ta am făcut, ca să fi îndreptățit întru cuvintele Tale și să judeci când vei judeca Tu.

Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea.
(...)

Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele.

*Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfânt nu-l lua de la mine*⁵.

Cu toate acestea, când amintesc de bunătatea lui Dumnezeu, Care poate curăța orice păcat, buzele se deschid cu bucurie și „gura mea va vesti lauda Ta”⁶.

*

În privința textelor poetice ale autorilor noștri, remarcăm mai multe fenomene din sfera foneticii, ca în poezia *Colinde, colinde* a lui Mihai Eminescu:

Colinde, colinde!
E vremea colindelor,

³ *Ibidem*, p. 145.

⁴ *Ibidem*, p. 165.

⁵ *Psaltirea proorocului și împăratului David*, Ed. Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 1995, p. 80-81.

⁶ *Ibidem*, p. 81.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

Căci gheața se-ntinde
Asemeni oglinzelor
Și tremură brazii
Mișcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele.

Se bucur' copiii
Copiii și fetele,
De dragul Mariei
Își piaptână pletele,
De dragul Mariei
Și-a Mântuitorului
Lucește pe ceruri
O stea călătorului.

Ne atrage atenția, aici, frecvența vocalei *i*, pe care o asociem cu dinamismul textului, dar și cu motivul copiilor și cu cel al stelelor, ea sugerând deopotrivă dimensiunile reduse și mișcarea plină de vioiciune.

Întinderile de gheață sunt vizualizate și cu ajutorul vocalei *a*.

Imaginaea rămurelelor tremurând se realizează inclusiv la nivel fonetic, auditiv prin frecvența consoanei *r* ce creează impresia de freamăt, iar vizual prin alternarea vocalei *e* cu consoana *l*.

Tot o combinație între vocala *e* și consoana *l*, cărora se adaugă *p* și *t*, sugerează, în strofa a doua, mișcarea de alunecare în valuri a pletelor pieptănate.

b) Nivelul semantic

În *Introducere în stilistică*, Dumitru Irimia menționează, printre stilurile limbajului scris, *stilul religios*, care funcționează „în interiorul cunoașterii și comunicării de esență religioasă”.

Autorul menționat consideră că „planul semantic al textului *religios* își are originea într-un «referent» extralingvistic preexistent, dar un referent pentru care categoriile spațio-temporale de tip istoric sunt doar o ipostază fenomenală pentru «închipuirea» unei lumi de esență transcendențială, dimensiune a imaginarului impusă de însăși «mărginirea» ființei umane, în «trăirea» raportului cu această Lume a sacralului.

Dimensiunea stilistică a textului religios își are originea în chiar dimensiunea lui semantică prin care ființa umană, înscrisă în lumea profană, intră în comunicare cu lumea sacră a divinității”⁷.

⁷ Dumitru Irimia, *Introducere în stilistică*, Ed. Polirom, București, 1999, p. 166.

Expresivitatea nivelurilor limbii în limbajul rugăciunii

Din punctul de vedere al Ortodoxiei, considerăm necesar să atragem atenția asupra *realității* incontestabile a Lumii sacre, asupra *realității* jertfei istorice a Mântuitorului pe cruce și a învierii Lui, și nu în ultimul rând asupra *realității* prefacerii euharistice, căci „Hristos este real prezent cu trupul și cu sângele Său jertfit și înviat în Euharistie, pentru că numai prin aceasta putem muri și învia și noi împreună cu El; și numai prin această moarte și înviere împreună cu Hristos, devenim părtași vieții veșnice”⁸.

Cu atât mai mult, cu cât e vorba despre o Lume sacră autentică și vie, și nu doar de una imaginară, dimensiunea semantică a demersului comunicațional se înscrie într-un cadru marcat de solemnitate și intimitate deopotrivă. Solemnitatea, firească apropierea omului de Creatorul său, se împletește cu apropierea caldă, intimă, pe care ne-o permite coborârea lui Dumnezeu Însuși printre noi, Întruparea Sa și împărtășirea noastră cu El.

Vom urmări în continuare câteva câmpuri semantice puternic reprezentate, precum și alte mijloace de realizare a intimității solemne cu divinitatea.

Dintru început se cade să menționăm însuși cuvântul **Dumnezeu**. Provenind din *Domine Deus*, veche inovație păgână adoptată de creștini pentru a exprima faptul că Dumnezeu e nu numai cel mai înalt dintre zei, ci e Unul și de necomparat, *Dumnezeu* are „un înțeles extrem de paradoxal: e foarte deosebit de toți și foarte apropiat. Către El se poate striga cu îndrăzneală, dar și cu toată încrederea, pentru că vrea să ne ajute în mod absolut. Se strigă direct, adică la vocativ, dar ca la Cel ce are toată puterea să ne ajute: «Dumnezeule, nu mă lăsa, ajută-mă!». Ba scufundarea noțiunii de *Domn* în cuvântul *Dumnezeu* poate face pe credincios să spună «Doamne Dumnezeule!», fără să aibă sentimentul că se repetă. Vocativul creează o stare de apropiere, chiar dacă se pune înaintea lui Dumnezeu: «Doamne!»⁹.

Din acest motiv, credincioșii folosesc adeseori chemarea numelui lui Dumnezeu, atât în rugăciunile de cult, cât și în cele particulare, de cele mai multe ori chiar la început, cerând astfel intrarea degrabă în legătură directă cu Cel atotputernic și atotbun:

*Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește*¹⁰.

*Doamne, Dumnezeul nostru, adu-ți aminte de noi, păcătoșii și netrebnicii robii Tăi, când chemăm numele Tău cel sfânt, și să nu ne lași pe noi rușinați în așteptarea milei Tale (...)*¹¹.

⁸ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1997, p. 66.

⁹ Idem, *Vechimea și spiritualitatea termenilor creștini români în solidaritate cu ale limbii în general*, apud Maria Ivăniș-Frențiu, *op. cit.*, p. 48.

¹⁰ *Liturghier*, p. 19.

¹¹ *Ibidem*, p. 23.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

*Dumnezeule cel mare și minunat, Care, cu bunătatea cea nespusă și cu
purtarea de grijă cea multă, chivernisești toate (...)*¹².

*Mulțumim Ție, Doamne, Dumnezeul nostru (...)*¹³.

Slujbele bisericești se deschid cu formula:

*Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum și pururea și în
vecii vecilor*¹⁴.

Psalmul 50 începe astfel:

Miluieste-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta

*Și după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărădelegea mea*¹⁵.

iar cuvântul *Dumnezeu* apare în componența sa de șase ori.

Și rugăciunile din cultul particular al credincioșilor cheamă numele lui Dumnezeu cu la fel de multă insistență:

*O, veșnice Dumnezeule, Doamne Iisuse Hristoase (...)*¹⁶.

*O, Doamne și Dumnezeul meu! (...)*¹⁷.

*Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Dumnezeule a toată milos-
tivirea și îndurarea, Care ai nemăsurată milă, nespusă și neajunsă
iubire de oameni (...)*¹⁸.

*Dumnezeule Preasfinte, cum voi putea să-Ți mulțumesc cu vrednicie pen-
tru viața ce mi-ai dat?*¹⁹

Unele rugăciuni se adresează Sfintei Treimi, uneia dintre cele trei Persoane ale Acesteia, Născătoarei de Dumnezeu, sfinților sau sfinților îngeri, și atunci se folosesc numele speciale:

*Întru tot puternică și de viață făcătoare, și începătoare de lumină Prea-
sfântă Treime (...)*²⁰.

¹² *Ibidem*, p. 24.

¹³ *Ibidem*, p. 59.

¹⁴ *Ibidem*, p. 18.

¹⁵ *Psaltirea proorocului și împăratului David*, p. 80.

¹⁶ *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Râmnicu-Vâlcea, 1984, p. 37.

¹⁷ *Ibidem*, p. 40.

¹⁸ *Ibidem*, p. 55.

¹⁹ *Ibidem*, p. 56.

²⁰ *Liturghier*, p. 52.

Expresivitatea nivelurilor limbii în limbajul rugăciunii

*Vistierul bunătaților, Izvorule nesecat, Părinte sfinte, Făcătorule de minuni, Atotputernice și Atotțiitorule (...)*²¹.

*Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului (...)*²².

*Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru (...)*²³.

*Cuvine-se cu adevărat să te fericim, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeuului nostru*²⁴.

*Îngerule cel sfânt al lui Hristos (...)*²⁵.

Un alt termen cu o frecvență foarte mare în textele rugăciunilor este **sfânt**, cuvânt apărut în limba noastră ceva mai târziu, pe filieră slavă, ce are ca variantă mai vechiul **sânt** (lat. *sanctus*). Termenul acesta apare cel mai adesea ca determinant al numelor divine, fiind folosit de multe ori la superlativul absolut realizat prin compunere, **preasfânt**. Starea de sfințenie contribuie la realizarea atmosferei solemne, înconjurată de taină.

*Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără-de-moarte, miluiește-ne pe noi*²⁶.

*Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeule*²⁷.

*Preasfântă Treime, miluiește-ne pe noi*²⁸.

Atunci când se află în comuniune cu Dumnezeu, sufletul credinciosului este cuprins de **pace**, pentru care se și roagă adeseori:

Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm.

*Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm*²⁹.

*(...) îndreptează pașii noștri în calea păcii (...)*³⁰.

²¹ *Ibidem*, p. 61.

²² *Ibidem*, p. 105.

²³ *Ibidem*, p. 155.

²⁴ *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă*, p. 34.

²⁵ *Ibidem*, p. 32.

²⁶ *Ibidem*, p. 26.

²⁷ *Ibidem*, p. 27.

²⁸ *Ibidem*, p. 26.

²⁹ *Liturghier*, p. 26.

³⁰ *Ibidem*, p. 60.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

Ziua toată desăvârșită, sfântă, în pace și fără de păcat, la Domnul să cerem.

Înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre, la Domnul să cerem. (...)

Cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, la Domnul să cerem.

Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvârși, la Domnul să cerem³¹.

Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm³².

Mila păcii, jertfa laudei³³.

Pacea se obține prin iertarea păcatelor care împovărează sufletul și nu-i permit să se apropie de Dumnezeu. De aceea, conștient de mulțimea greșelilor sale, credinciosul cere, adeseori, în rugăciunile sale, ca Dumnezeu să-i ierte greșelile și să-i vindece neputințele, pentru ca legătura lui cu Dumnezeu să fie curată și deplină. În textele rugăciunilor se întâlnesc, așadar, adesea, termeni din câmpul lexical al cuvântului **păcat**: *greșeală, fărădelege, necurăție*, dar și cererea de iertare a păcatelor, concretizată fie prin verbul *a ierta*, fie prin *a curăța*, cărora le stă alături expresia unei cereri mai generale, verbul *a milui*.

(...) Miluiește-mă și-mi iartă greșelile mele cele de voie și cele fără de voie, cele cu cuvântul sau cu lucrul, cele întru știință și întru neștiință. Și mă învrednicește, fără de osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Amin³⁴.

Solemnitatea întâlnirii cu Dumnezeu în rugăciune se evidențiază și prin folosirea unor **forme arhaice**, precum *întru, Carele, închinăciune, a mâneca, vistier, bucura-se-vor, păcătoșenie, întinăciune, preabinecinstitor, dreptslăvitor, jigăniile, năprasnă* ș.a.

Întru pomenirea Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos³⁵.

Tatăl nostru, Carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău (...)³⁶.

³¹ *Ibidem*, p. 76.

³² *Ibidem*, p. 114.

³³ *Ibidem*, p. 204.

³⁴ *Ibidem*, p. 159.

³⁵ *Ibidem*, p. 91.

³⁶ *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă*, p. 26.

Expresivitatea nivelurilor limbii în limbajul rugăciunii

*Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor*³⁷.

*De noapte mâneacă duhul nostru către Tine, Dumnezeuul nostru (...)*³⁸.

Atât textele liturgice, cât și cele ale rugăciunilor particulare sunt de esență orală, chiar dacă au ca punct de plecare texte scrise³⁹. Nu ne miră, de aceea, prezența unor **forme populare** în rugăciuni: *osândă, junghiere, a junghia* ș. a.

*Și mă învrednicește, fără de osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci*⁴⁰.

*Ca un miel nevinovat spre junghiere S-a adus*⁴¹.

*Junghie-Se Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii (...)*⁴².

c) Nivelul morfologic

Și la acest nivel se pot observa anumite particularități ale *stilului rugăciunii*, pe care vom încerca să le evidențiem pentru fiecare parte de vorbire.

Astfel, în privința **substantivelor**, am remarcat deja frecvența extraordinară de mare a vocativelor, firești de altfel în orice dialog, în orice comunicare directă. Vocativul realizează o apropiere între persoanele dialogului, între credincios și Dumnezeu.

O altă constatare privește faptul că substantivul este partea de vorbire care denumește, care pune nume. Nimeni nu știe ce este Dumnezeu, nimeni nu-I cunoaște esența, dar El ni Se descoperă în însușirile Sale – putem vedea cum este Dumnezeu. Și dacă vedem că El este bun, îl vom numi *Vistierul bunătăților* sau, substantivizat, *Bunule*, căci nu poate fi decât bunătate la modul absolut. Fiindcă de la El avem viață, îl vom chema *Izvorule nesecat* [al vieții și al tuturor bunătăților] și *Dătătorule de viață*. Tot Dumnezeu este, în cele trei persoane, *Împăratul ceresc*, *Stăpânul*, *Părintele*, *Făcătorul cerului și al pământului*, *Atotputernicul*, *Atotțitorul* (Dumnezeu-Tatăl), *Domnul Iisus Hristos*, *Mântuitorul*, *Fiul lui Dumnezeu*, *Cuvântul lui Dumnezeu*, *Mielul lui Dumnezeu*, *Paștile cele mari și preasfințite*, *Înțelepciunea lui Dumnezeu*, *Puterea lui Dumnezeu* (Dumnezeu-Fiul) și *Mângâietorul*, *Duhul adevărului* (Dumnezeu-Sfântul Duh).

³⁷ *Liturghier*, p. 129.

³⁸ *Ibidem*, p. 59.

³⁹ D. Irimia, *op. cit.*, p. 166.

⁴⁰ *Liturghier*, p. 159.

⁴¹ *Ibidem*, p. 91.

⁴² *Ibidem*, p. 92.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

*Vistierul bunătaților, Izvorule nesecat, Părinte Sfinte, Făcătorule de minuni, Atotputernice și Atotțiitorule (...)*⁴³.

*Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne (...)*⁴⁴.

*Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, Care pretutindenea ești și toate le plinești; Vistierul bunătaților și Dătătorule de viață (...)*⁴⁵.

*Iarăși și de multe ori cădem la Tine și ne rugăm Ție, Bunule și Iubitorule de oameni (...)*⁴⁶.

*Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Ziditorule și Făcătorule a toate*⁴⁷.

*O, Paștile cele mari și preasfințite, Hristoase; O, Înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu și Puterea. (...)*⁴⁸.

Adesea, numele acestea divine provin din substantivizarea unor adjective la gradul de comparație superlativ absolut obținut prin compunerea cu adverbul *prea*: *Preasfânt, Preabun*.

Adjectivele pot apărea astfel și nesubstantivizate, însoțind în acest caz numele divine, ale sfinților etc.

*Stăpâne, Sfinte, Preabunule (...)*⁴⁹.

*Cinstitul și Preasfântul Trup al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos (...)*⁵⁰.

*(...) încă cred că acesta este Însuși Preacurat Trupul Tău (...) Și mă învrednicește, fără de osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Amin*⁵¹.

*Preacurată și binecuvântată de Dumnezeu Născătoare Marie (...)*⁵².

Se cade menționat adjectivul *binecuvântat* care s-a format și el, de asemenea, prin compunere, și care se întâlnește frecvent în rugăciuni.

⁴³ *Ibidem*, p. 61.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 64.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 103.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 130.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 256.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 163.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 260.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 227.

⁵¹ *Ibidem*, p. 227.

⁵² *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă*, p. 76.

Pronumele personale și adjectivele pronominale posesive sunt folosite cu formele de persoanele I și a II-a, datorită caracterului dialogic al textelor. Frecvență e și folosirea pronumelui demonstrativ în formele populare *cel, cea, cei*. Apare și forma de persoana a II-a singular, masculin, a pronumelui de întărire – *Însuși* – care subliniază faptul că Dumnezeu se apleacă personal asupra credinciosului, ascultându-i ruga și răspunzându-i. Sugestivă este forma pronumelui relativ *Carele* din rugăciunea *Tatăl nostru*, care este o variantă arhaică, dar în același timp ne trimite la articularea pronumelui *care*, reliefând unicitatea lui Dumnezeu.

*Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, din sfânt locașul Tău și de pe scaunul slavei împărăției Tale și vino ca să ne sfințești pe noi, Cel ce sus împreună cu Tatăl șezi și aici, în chip nevăzut, împreună cu noi ești. Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Preacuratul Tău Trup și Scumpul Tău Sânge și prin noi la tot poporul*⁵³.

(...) *Însuși, Stăpâne, caută din cer spre cei ce și-au plecat Ție capetele lor (...) cu cei ce călătoresc pe ape, împreună călătorește, pe cei bolnavi îi tămăduiește, Cel ce ești doctorul sufletelor și al trupurilor noastre*⁵⁴.

*Tatăl nostru, Carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău (...)*⁵⁵.

Unele cărți liturgice și culegeri de rugăciuni pentru cultul particular folosesc în textul rugăciunii *Tatăl nostru* forma *Care* [ești în ceruri], altele păstrează însă forma veche *Carele*, ce s-a încetățenit de altfel în uzul credincioșilor și pe care o auzim rostită la slujbe. Este valabilă și în acest caz observația lui D. Irimia referitoare la caracterul profund oral al rugăciunilor. Acestea trebuie analizate în forma în care se folosesc de către credincioși, nu neapărat în cea „literară”, fixată în cărți, întrucât rugăciunea este literă vie, care trăiește în rostirea de fiecare zi a credinciosului către Dumnezeu. Atât substantivele care se referă la numele divine sau la cele atribuite Maicii Domnului, cât și pronumele care le înlocuiesc și uneori chiar adjectivele ce le însoțesc sunt scrise cu majusculă, ca semn al majestății persoanelor invocate.

Verbele la imperativ sunt folosite în asociere cu substantivele la *vocativ*, ambele fiind mărci ale adresării directe și ale oralității. Astfel, există rugăciuni al căror text se constituie dintr-o succesiune de forme verbale imperative.

⁵³ *Liturghier*, p. 155.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 154-155.

⁵⁵ *Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă*, p. 26.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta, cercetează lumea Ta cu milă și cu îndurări, înalță fruntea dreptslăvitorilor creștini și trimite peste noi milele Tale cele bogate (...)⁵⁶.

Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău⁵⁷.

Uneori imperativul e folosit la forma de plural, sau înlocuit cu conjunctivul de persoana I plural cu rol de imperativ, atunci când exprimă un îndemn la rugăciune adresat tuturor credincioșilor.

Veniți să ne închinăm Împăratului nostru Dumnezeu.

Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu.

Veniți să ne închinăm și să cădem la Însuși Hristos, Împăratul și Dumnezeul nostru⁵⁸.

Domnului să ne rugăm⁵⁹.

Indicativul prezent se folosește atât pentru exprimarea atitudinilor și stărilor sufletești încercate de credincios în timpul rugăciunii, cât mai ales cu valoarea sa eternă, urmărindu-se plasarea existenței și activității proniatoare a lui Dumnezeu în timpul sacru al veșniciei.

Lăudăm, cântăm, binecuvântăm și mulțumim Ție, Dumnezeul părinților noștri (...)⁶⁰.

Dumnezeule cel sfânt, Care între sfinți Te odihnești, Cel ce cu glas întreit-sfânt ești lăudat de heruvimi și de toată puterea cerească închinat⁶¹.

Indicativul perfect compus se folosește în evocarea evenimentelor istoriei sfinte: crearea lumii, conducerea poporului sfânt, întruparea și jertfa Mântuitorului.

Cel ce dintru neființă întru ființă ai adus toate; Care ai zidit pe om după chipul și asemănarea Ta și cu tot harul Tău l-ai împodobit (...)⁶².

Dumnezeul duhurilor și a tot trupul, Care ai călcat moartea și pe diavolul l-ai surpat și ai dăruit viață lumii Tale (...)⁶³.

⁵⁶ *Liturghier*, p. 39.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 68.

⁵⁸ *Carte de Rugăciuni pentru trebuințele și folosul creștinismului ortodox*, Editată sub îngrijirea obștei Sfintei Mănăstiri Bistrița Olteană, Bistrița Olteană, 2000, p. 12.

⁵⁹ *Liturghier*, p. 67.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 66.

⁶¹ *Ibidem*, p. 119.

⁶² *Liturghier*, p. 119.

⁶³ *Ibidem*, p. 125.

Expresivitatea nivelurilor limbii în limbajul rugăciunii

Pentru a exprima încrederea în grija și de acum înainte a Domnului către ei, precum și pentru a-și lua angajamentul că vor fi vrednici de iubirea Lui și dorința de a fi mereu în comuniune cu El, credincioșii folosesc indicativul viitor, adeseori în forme inverse:

(...) Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi

Auzului meu vei da bucurie și veselie; bucura-se-vor oasele cele smerite.
(...)

Învăța-voi pe cei fărădelege căile Tale, și cei necredincioși la Tine se vor întoarce. (...)⁶⁴.

d) Nivelul sintactic

La acest nivel se remarcă frecvența structurilor predicative nominale inverse, care accentuează însușirile divinității, pentru care I se aduce laudă, sau, în alte cazuri, neputința și păcătoșenia omului care conștientizează intens această stare și cere întărire pentru a se izbăvi din robia păcatului.

Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești (...)⁶⁵.

(Psalmul 50)

Binecuvântat este Dumnezeul nostru (...)⁶⁶.

În cazul rugăciunilor cu răspuns, preot – credincioși, se folosesc structuri simetrice de tipul

Preotul: Să ne rugăm pentru pacea lumii.

Strana: Doamne, miluiește.

Pentru buna sporire și întărirea dreptslăvitorilor creștini.

Strana: Doamne, miluiește. (...)

Pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne iubesc pe noi.

Strana: Doamne, miluiește.

Pentru cei ce ne miluiesc și ne slujesc nouă. (...)

⁶⁴ *Psaltirea proorocului și împăratului David*, p. 80-81.

⁶⁵ *Liturghier*, p. 69.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 83.

Prof. drd. Raluca Drăghicescu

Strana: Doamne, miluiește.

Pentru cei ce călătoresc pe ape.

Strana: Doamne, miluiește.

Pentru cei ce călătoresc prin aer.

Strana: Doamne, miluiește⁶⁷,

care contribuie la accentuarea solemnității slujbei.

Tot la crearea unei atmosfere de o solemnitate etern-atemporală contribuie și frecvențele raporturi de coordonare realizate prin juxtapunere sau prin copulativul “și”, în special între structuri atributive determinante ale numelor divine.

Dumnezeule cel mare și preînalt, Cel ce singur ai nemurire și locuiești întru lumina cea neapropiată; Care ai făcut toată zidirea cu înțelepciune; Cel ce ai despărțit lumina de întuneric și ai pus soarele spre stăpânirea zilei, iar luna și stelele spre stăpânirea nopții; Care ne-ai învrednicit pe noi păcătoșii și în ceasul de acum să întâmpinăm fața Ta cu mărturisire și să-ți aducem laudă de seară (...)⁶⁸.

Doamne Sfinte, Care întru cele de sus locuiești și spre cei smeriți privești și cu ochiul Tău cel a toate văzător privești peste toată făptura (...)⁶⁹.

Această incursiune în limbajul rugăciunii ortodoxe relevă faptul că acesta dispune, la toate nivelurile sale, de un remarcabil potențial expresiv.

Abstract: The article studies the specific characters of the levels of language (phonetic, semantic, morphological and syntactical) in both liturgical and personal prayer, emphasising a remarkable potential of graphicalness.

⁶⁷ *Liturghier*, p. 54-55.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 25.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 77.